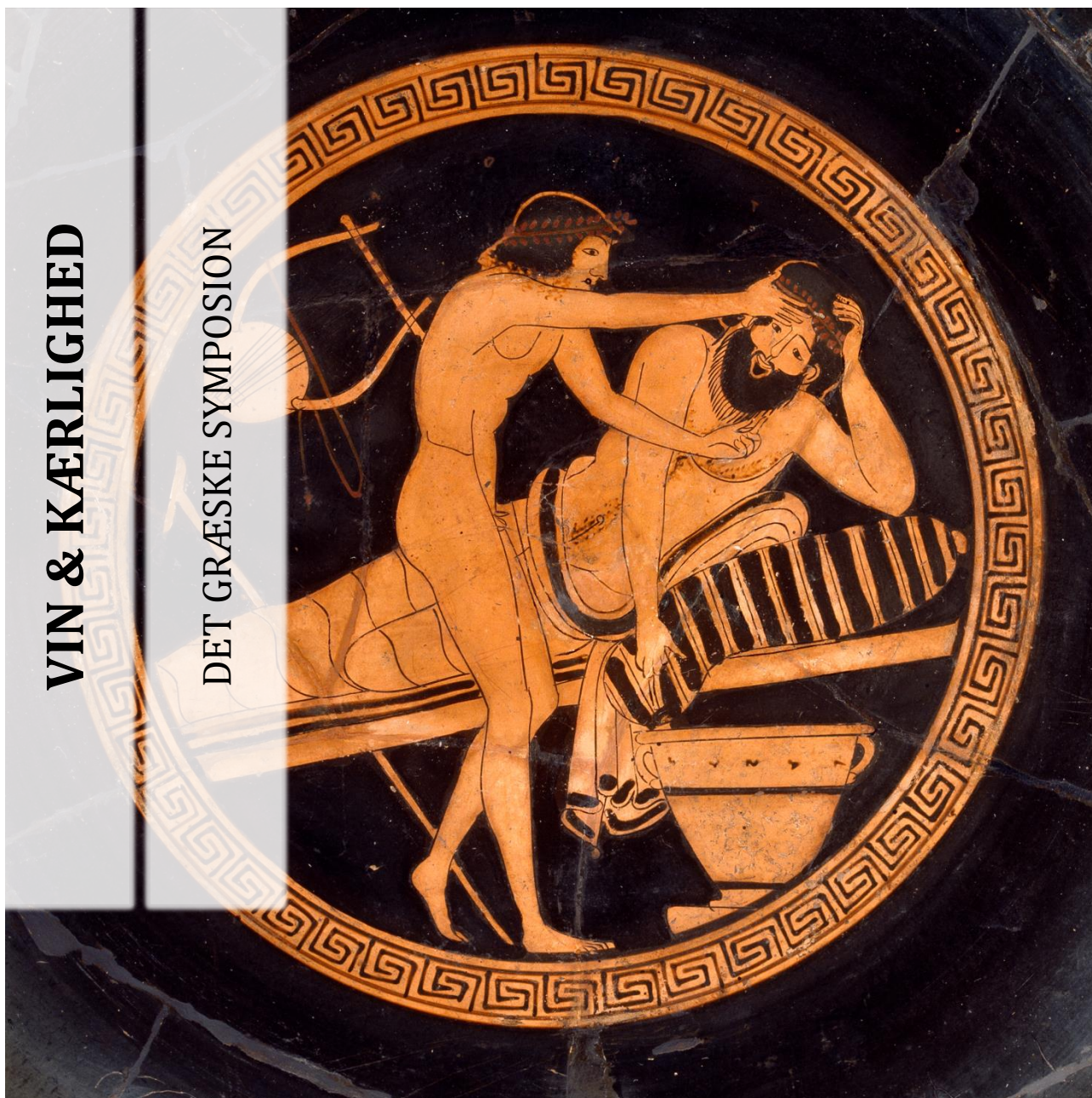

VIN & KÆRLIGHED

DET GRÆSKE SYMPOSION

Nationalmuseet

 National Museum of Denmark

VIN & KÆRLIGHED
DET GRÆSKE SYMPOSION

© Nationalmuseet 2015

Redigeret af:

Nora M. Petersen & Stine Schierup

Med bidrag af:

Sebastian Maskell Andersen

Rasmus Gottschalck

Christian Halvgaard

Anders Klarskov Jensen

Christel Tvedegaard Lund

Mathias Strøm Manly

Pia Søltoft

Chr. Gorm Tortzen

Udarbejdet med støtte fra

Generalkonsul Gösta Enboms Fond

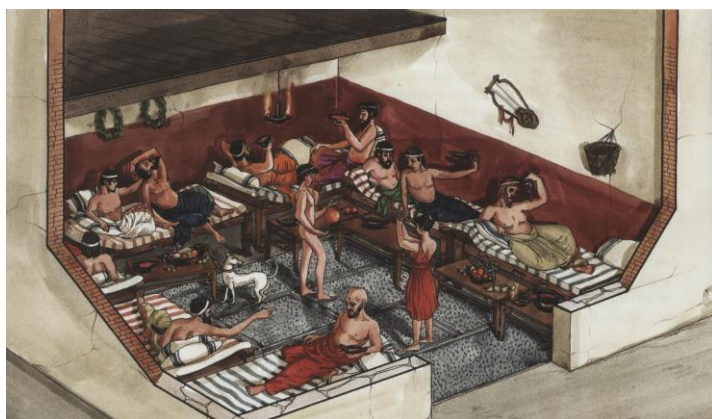
Indhold

Fester for guder og mennesker	3
Det græske symposion	3
Selskabsleg og sang	4
Platons <i>Symposion</i>	6
Handling og deltagere	6
Hvad er kærlighed?	7
Symposion som litterær genre	9
Xenofons <i>Symposion</i>	9
Petronius' <i>Satyricon</i> : Trimalchios' middag	10
Kierkegaard og <i>In Vino Veritas</i>	12
Dionysos – vinens gud	14
Fester for Dionysos	14
Religiøs druk?	16
Det apollinske og det dionysiske	16
Dionysos i kunsten	18
Symposion-udstyr	19
Vaseformer	19
Banketten i Middelhavsområdet	24
Græsk symposion-udstyr fundet i Italien	27
Ord- og begrebsforklaring	29
Litteratur	31

Fester for guder og mennesker

Som alle andre mennesker elskede grækerne fester. Nogle blev holdt i familien ved bryllup og begravelse, ved andre lejligheder festede hele byen for en gud som ved Dionysos-festivalerne i Athen, hvor der blev opført komedier og tragedier. Hertil kom de panhelleniske sportskonkurrencer som De Olympiske Lege, hvor grækere (og kun grækere) fra de forskellige bystater mødtes og kæmpede om ære og prestige i en kæmpefest, der strakte sig over en måned. Fælles for disse fester er, at de følger faste mønstre, hvor deltagerne forventes at gøre og sige bestemte ting på bestemte tidspunkter – fuldstændig som vi gør, når vi inviterer eller bliver inviteret.

Således er et symposion en særlig slags fest med helt egne regler for deltagerne. Vi kender det bedst fra Athen, men symposiet har været kendt i hele den græske verden fra Sortehavets kystbyer til Sicilien og Sydfrankrig. Den mest kendte originale beskrivelse af en sådan fest har vi overleveret i den græske filosof Platons værk, som ganske enkelt hedder *Symposion*.

Rekonstruktion (tv) af et såkaldt andrôn, symposion-rum, der tilhørte et hus fra 300-tallet f.Kr. fundet syd for Athens Akropolis. (th) ses et billede af det udgravede rum.

Det græske symposion

Symposion er græsk og betyder *sam-drikning*, dvs. *drikkegilde*. Et symposion var et athenskt overklassefænomen, hvor en mand inviterede sine venner på besøg, for at de kunne drikke sammen, gerne efter en god middag. Anledningen kunne f.eks. være at fejre en sejr i en sportsgren eller en digterkonkurrence som i Platons *Symposion*, hvor deltagerne mødes i anledning af, at værten Agathon har vundet en tragediekonkurrence.

Ved symposiet var der faste regler. Deltagerne var mænd, der lå tilbagelænedes (de yngre sad) på brikse, såkaldte kliner, opstillet langs væggen i husets herreværelse (*andrôn*). Deltagerne støttede sig på venstre albue og holdt i højre hånd en drikkeskål, som en slave skænkede vin i. Til hver kline hørte et lille bord, hvorpå der blev stillet mindre anretninger. Midten af rummet var frit, så der var plads til underholdning, der f.eks. kunne bestå af mandlige akrobater og kvindelige overklasseprostituerede (*hetærer*), der dansede og spillede musik. Inden det hele gik i gang, valgtes en symposie-leder (*symposiarch*), lidt svarerende til vores toastmaster. Symposielederen bestemte bl.a., hvor stærk vinen skulle være, og hvor meget der skulle drikkes. På den måde sikredes, at alle blev lige berusede. Det normale blandingsforhold var ca.

1/3 vin og 2/3 vand, der blev blandet i en stor vinbowl (*kratér*). Digteren Eubulos lader i et digt vinguden Dionysos forklare, at anstændige symposiegæster gik pænt hjem efter tre vinbowl, men det gjorde alle tydeligvis ikke: ”Den fjerde kratér ... tilhører dårlige manerer, den femte er for råb og skrig, den sjette for grovheder og fornærmelser, den syvende for slagsmål. Den ottende for at smadre møblerne, den niende for depression og den tiende for galskab og bevidstløshed.”

I løbet af aftenen var der ofte konkurrencer, hvor deltagerne skiftedes til at digte videre på en sang, recitere digte eller holde en improviseret tale om et fælles emne. Det er derfor, vi i dag bruger betegnelsen *symposion*, når folk mødes og holder oplæg eller foredrag for hinanden. Et symposion kunne også bruges ’taktisk’ til at skabe politiske forbindelser, lave aftaler og i det hele taget networking. Symposiet kunne derfor tjene flere formål, og et typisk græsk symposion var sikkert en lystig blanding af det hele, vin, diskussion, sang, musik, akrobatik, erotik og sex, som man kan se på de vaser, der hørte til symposiet. Efter symposiet – hvis man nåede så langt – fortsatte selskabet ud i byen, hvor man gjorde gaderne usikre eller gate-crashede en anden fest.

Selskabsleg og sang

Der er ingen tvivl om, at det sommetider er gået ret heftigt for sig. Der er en beretning om et mægtigt gilde, hvor en af gæsterne i kådhed gik på hænder, der er også vasemalerier, der fremviser de rene sexorgier, men det nu nok mest ønsketænkning fra malerens (eller køberens) side. De bevarede beskrivelser af symposier fortæller om mere fredelige selskabslege, som må have været meget populære. Den ene hedder *kottabos* og er i familie med ’ølhop’ og andre tilsvarende lege. Kottabosspillerne ligger på deres kliner og har hver en sjat vin i bunden af drikkeskålen. På gulvet står et fad med vand, og på vandet flyder en lille plade eller brik af metal. Nu gælder det om med et hurtigt kast at få vinsjatten til at ramme brikken, så den synker til bunds. Man kan selv tænke sig til, hvordan det stampede lergulv har været at gå på bagefter ...

Den anden type leg er en gådeleg, en *grifos*, hvor man skal sige noget, som er sandt, men så kryptisk at de andre ikke kan forstå det og må spørge – altså noget i retning af ”Tyve spørgsmål til professoren”.

Kottabos-spiller afbildet på en lille kop lavet i Athen, c. 475-450 f.Kr. (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Der findes en del poetiske tekster, der beskriver symposier. En af de ældste er skrevet af Xenofanes, der levede i midten af 500-tallet f.Kr.

Nu er gulvet rent – og alles hænder
og drikkebægre. Slaven lægger de flettede kranse rundt,
og en anden fordeler den velduftende parfume i skålen.
Dér står vinbollen, fyldt med glæde!
Der er mere vin parat; den lover aldrig at slippe op,
den står sød i sine krukke og dufter af blomster.
I midten udsender røgelsen sin hellige duft,
og der er køligt vand, sødt og rent.
Der står hvide brød og et fornemt bord
tungt af ost og fed honning.
Altret er overstrøet med blomster overalt,
og huset genlyder af sang og munterhed.
Nu skal de glade mænd først lovsynge guden
med fromme ord og ren tale,
så skal de give drikoffer og bede om at kunne
gøre det rette – for det er det naturlige.
Det er ikke *hybris* at drikke så meget, at man kan gå hjem
uden en slave – medmindre man er meget gammel.
Men man skal ikke efterligne titanerne eller giganterne
eller for den sags skyld kentaurene (dem som vores forfædre fablede om)
og deres voldelige kampe og stridigheder, det kommer der ikke noget godt ud af,
derimod er det altid godt at vise guderne ærefrygt.

De følgende sange er anonyme. De blev sunget af symposiedeltagerne enten som fællessang eller i sangkonkurrencen. Digtene er oversat af Holger Friis Johansen.

Bare man kunne se, hvordan en andens
indre var, lukke låget op i brystet
til hans sjæl, og så lukke igen:
Så var man sikker på han var en ægte ven.

Sund og rask er det bedste man kan være,
næstbedst er det at være flot at se på,
nummer tre er pænt tjent kapital,
og nummer fire ung glæde i venners lag.

Drik med mig og vær ung, elsk, sæt en grøn krans i dit hår med mig;
når jeg raser, så ras; er jeg normal, så vær normal med mig.

Alt har svinet sig ét agern fåt fat, så vil det ha et til;
alt har jeg fået én pige mig fat, så vil jeg ha en til.

Platons *Symposion*

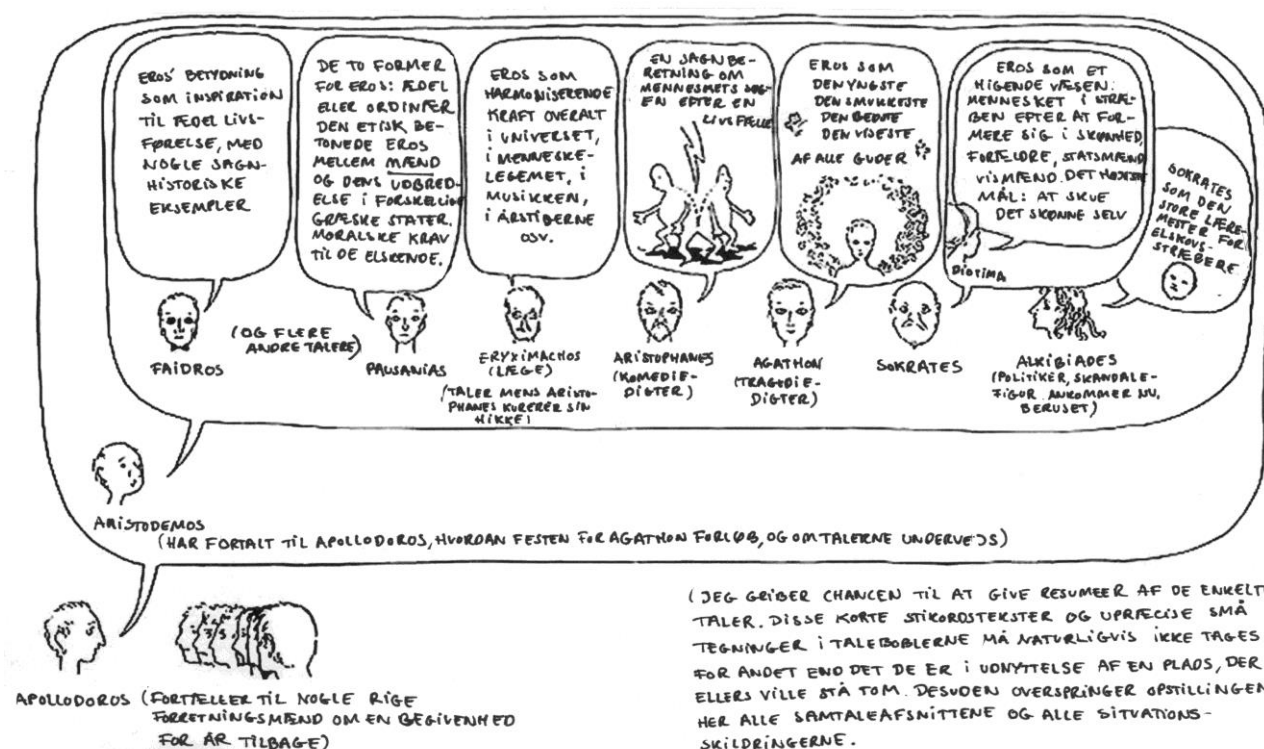
Platons filosofiske værk *Symposion* er skrevet omkring 385 f.Kr. Det refererer til en begivenhed, som fandt sted efter digteren Agathons sejr i en tragediekonkurrence i Athen i 416 f.Kr. Indledningsvis redegør Platon for, hvordan historien fra denne særlige aften genfortælles af en Apollodoros, en af Sokrates' tilhængere, som ikke selv var til stede ved den beskrevne begivenhed. Hans version baseres altså på en genfortælling fra en af selskabets deltagere. Alle deltagerne i festen er historiske personligheder, såsom komediedigteren Aristofanes, generalen Alkibiades og selvfølgelig værkets hovedperson, filosofen Sokrates.

Handling og deltagere

Platons *Symposion* er et andendagsgilde, og nogle af gæsterne har tømmermænd fra gårsdagens eskapader. Derfor foreslår toastmasteren (*symposiarchos*), Eryximachos, at gæsterne skal holde igen med vinen, at *anlos*-pigen skal sendes ind til kvinderne inde ved siden af, og at mændene skal underholde hinanden med at holde tale efter tur og om et opgivet emne, som han bestemmer. Emnet bliver *eros*, kærlighed. Det viser sig at være et godt valg, for alle deltagere har en mening om *eros*, og i seks (eller snarere otte) indlæg analyseres kærlighedens væsen.

RAMMEFORTÆLLINGEN I PLATONS 'DRIKKEGILDET'

INDDRAMNINGEN AF DENNE DIALOG ER BLANDT DE MEST KONSTRUERED I PLATONS FORFATTERSKAB. MED BRUG AF TEGNESERIENS TALEBOBLER KAN DET KINESISKE RÆSKE-SYSTEM ILLUSTRERES SÅLEDES:

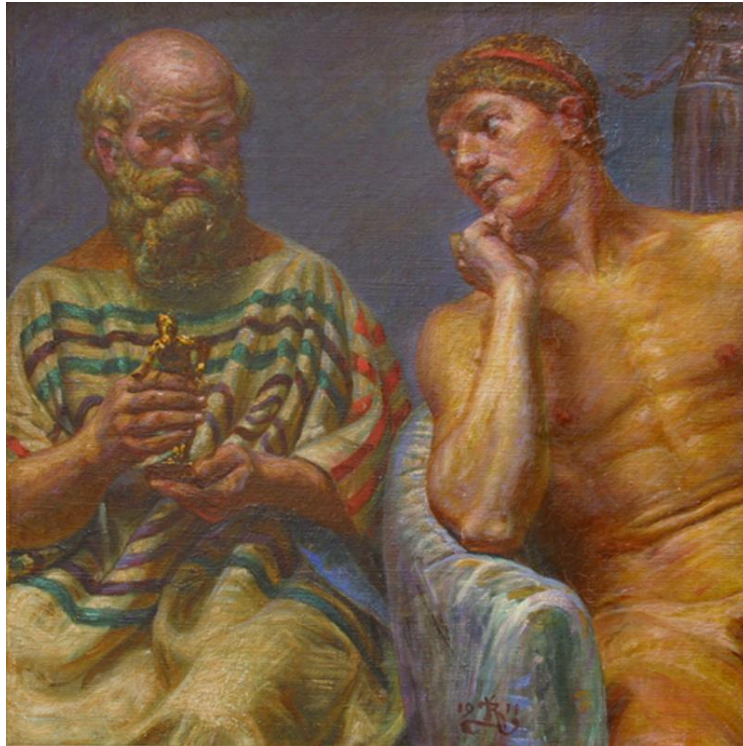
Platons *Symposion* (Tegning af Ivar Gjørup).

Platon er en dygtig instruktør, og hans personers taler kommenterer og udvikler hele tiden den foregående talers opfattelse i et raffineret forløb fra en stivbenet og opstyltet retorik til en dybt filosofisk beskrivelse af menneskets stræben mod Det Gode, som vi måske nok alle sammen har en vag fornemmelse af, men ikke rigtig forstår. Dette er elegant lagt i munden på en ikke tilstedeværende person, oven i købet en kvinde, præstinden Diotima, som engang skulle have indviet den meget unge Sokrates i kærlighedens sande væsen – hvis Sokrates og Platon taler sandt!

Hvad er kærlighed?

En af de sætninger, som vi mennesker ofte kan sige på mange sprog, er ”Jeg elsker dig!” Ordet ’kærlighed’ kan vi som regel sige på lige så mange sprog. Det er nemt at sige, men det er ikke nemt at definere som begreb. Vi tænker tit på den romantiske kærlighed mellem et kærestepar eller forelskelsen i en, man gerne vil være kæreste med. Den kærlighed, vi ofte forventer mellem ægtefæller eller kærestepar, har grækerne ikke samme forventning om. Et ægteskab er i høj grad en praktisk foranstaltning, som skal sikre, at der bliver født tilstrækkelig mange børn. Man skal jo bidrage til fællesskabet! Grækerne havde rigtig mange forskellige ord til at dække dette svære begreb ’kærlighed’. Fire ord er meget gode at kende: *agápe*, *filía*, *storgé* og *eros*. Det første dækker bl.a. over en uselvsk kærlighed, kærligheden til sine børn, en ømhed overfor ens ægtefælle og i det hele taget den følelse, man har, når man ønsker, at en person har det godt. Derfor bruges ordet ofte også i en kristen kontekst. *Filía* er den kærlighed, man føler for en ligestillet person, for et familiemedlem eller en ven. Måske en form for respekt. *Storgé* er den kærlighed, som forældre og børn kan føle for hinanden. Sidst, men absolut ikke mindst, er der ordet *eros*! Det ord indeholder mange forskellige aspekter af kærligheden. Det er den sanselige kærlighed (bare tænk på ordet erotik, som man forbinder med sex og ikke så meget med romantik), det er lyst, det er den kraft, der får verden til at hænge sammen og producere nye væsener, det er lysten til at stræbe efter mere, og man kunne blive ved.

I Platons *Symposion* får man mange forskellige bud på, hvad *eros* egentlig er for noget. Som oftest i Platons tekster er det Sokrates, der får lov til at sige det vigtige. Her bliver kærligheden forbundet med lysten til at blive udødeliggjort, til lysten efter den fysiske skønhed, som kan føre til en indsigt og forståelse af selveste skønheden. Skønhed og godhed er vigtige elementer i platonisk filosofi. Netop som læseren tror, at nu er festen forbi, lyder der en kraftig banken på døren, og en meget fuld ung mand, politikerens Alkibiades, vælter ind støttet af et par slaver. Han forlanger, at festen skal fortsætte på hans betingelser (han overtager altså rollen som *symposiarch*). Sokrates har lige genfortalt sin samtale om *eros*, som han havde med en klog kone, Diotima. Alkibiades, som er Sokrates’ tidligere elsker – og i virkeligheden stadig føler en stor kærlighed og respekt for ham, holder en lovtale for ham, hvor Sokrates kommer til at fremstå som selve den opfattelse af *eros*, som han lige har fremstillet.

Sokrates og Alkibiades afbildet af den danske guldalderkunstner
Kristian Zahrtmann (Statens Museum for Kunst).

Han siger bl.a.:

”Hvis ikke det ville virke, som om jeg er plakatfuld, mine herrer, ville jeg tage guderne som vidner og fortælle, hvad jeg har følt ved hans ord, og hvordan jeg har det selv lige nu. Når jeg hører på ham, danser mit hjerte voldsommere end korybanterne, og tårerne står mig i øjnene ved hans ord, og jeg kan se masser af andre komme ud for det samme. Når jeg hørte Perikles eller en af de andre gode talere, tænkte jeg, at de gjorde det godt, men jeg følte ikke noget ved det, min sjæl blev ikke forvirret eller vred over, at jeg lever som en anden slave. Denne Marsyas har derimod tit fået mig til at føle, at det liv, jeg lever, ikke er noget værd. Nu skal du ikke komme og sige, Sokrates, at det ikke er sandt. Jeg er også lige nu helt klar over, at hvis jeg lytter til ham, kan jeg ikke holde stand – jeg vil føle det samme.” Kort efter siger han: ”Tit og ofte ønsker jeg ham død, men skulle det ske, ved jeg, at jeg ville blive endnu mere ked af det. Derfor aner jeg ikke, hvad jeg skal stille op med dette menneske!”

Grækerne opfattede ikke kærlighed og begær som en drift, der kun retter sig mod det modsatte køn, og de delte ikke senere tiders skarpe skelnen mellem hetero- og homoseksuel erotik. Flere af gæsterne i Platons *Symposion* har eller har haft affærer med hinanden, hvilket ikke forhindrer dem i samtidig at have kone og børn. Der er for Platon tale om stærke følelser, særligt mellem mænd, fordi de ligner hinanden mest. I første omgang er følelserne rettet mod en enkeltperson og dennes krop, senere i forholdet også imod sjælen; på et tidspunkt bliver den sjælelige relation den overordnede eller måske eneste – og på et tidspunkt bliver *eros* ifølge Platon ikke rettet mod en person eller en sjæl, men mod det, der er den bagvedliggende årsag til, at vi elsker nogen. Det skyldes – igen ifølge Platon – at Det Gode er det, vi til syvende og sidst alle sammen er forelskede i, og at vi først genkender Det Gode i de synlige ting, f.eks. en smuk krop, men derefter bliver klogere og klogere og går fra det, man kan se, til det, man kan tænke.

De klogeste af os avancerer til at kunne 'skue' selve Det Uforanderlige Gode, dvs. den absolutte størrelse, som er årsagen til alt andet – men de fleste når ikke så langt.

Platons genistreg består altså i, at han bruger en velkendt form for selskabelighed til at skabe et litterært, filosofisk symposion, hvor personerne lidt efter lidt afdækker *eros'* væsen, for til sidst at smugle sine tanker om mennesket og Det Gode ind i læserens bevidsthed.

En græsk bryllupsvase med afbildning af guden Eros, 450-400 f.Kr. (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

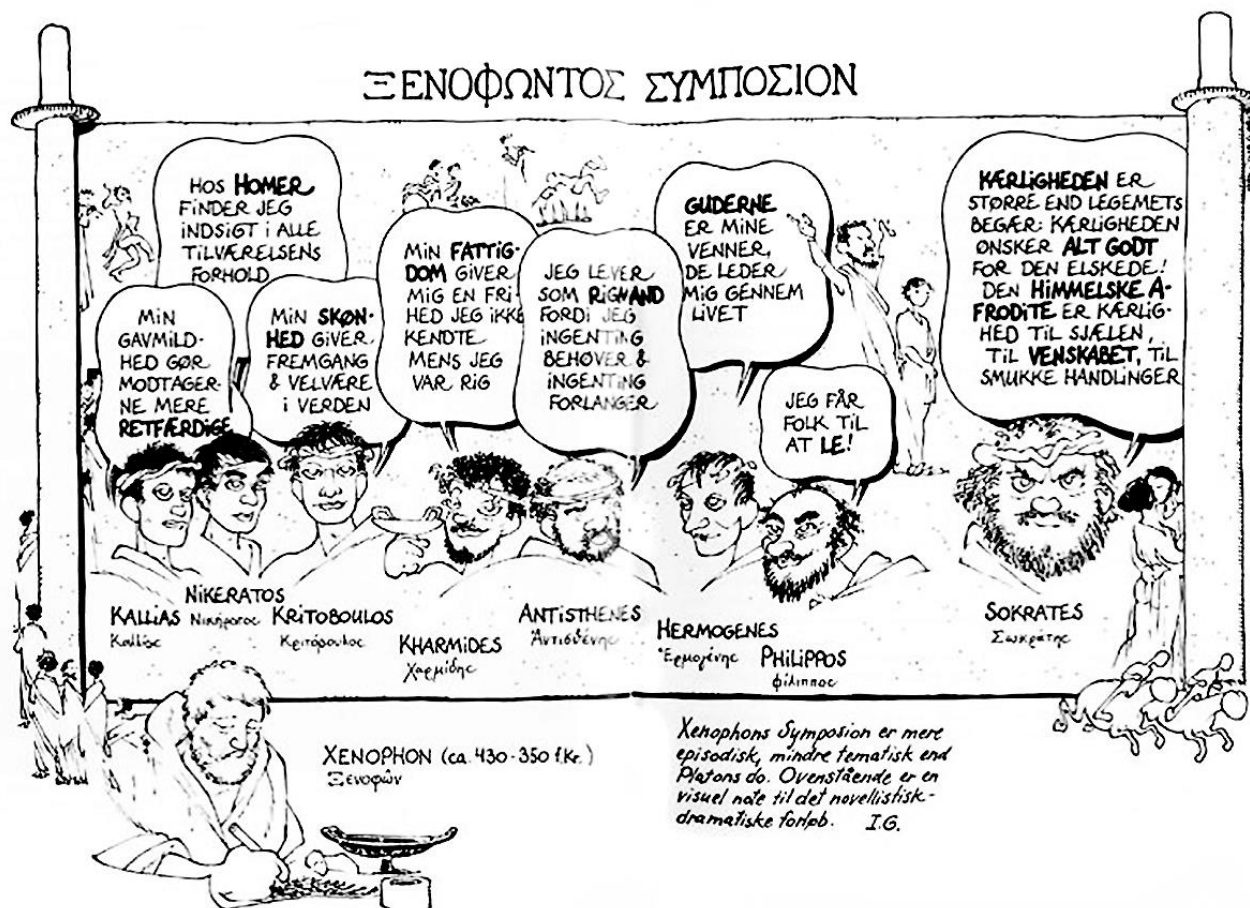
Symposion som litterær genre

Platons *Symposion* er ikke det eneste litterære værk, der bruger drikkegildet som en ramme for en fortælling. Der er dermed tale om en særlig litterær genre, som ikke kun kendes fra den antikke græske verden, men også fra overlevere romerske værker. Også i nyere tid kendes eksempler på denne fortælleform, såsom Søren Kierkegaards værk *In Vino Veritas*, der i sin form og indhold er bygget op som en direkte reference til Platons værk. Fælles for dem alle er brugen af drikkegildet eller middagsselskabet som en ramme fortælling, hvor deltagerne indtager forskellige positioner i forhold til et fastlagt filosofisk eller samfundsmæssigt budskab.

Xenofons *Symposion*

Xenofons *Symposion* har mange lighedspunkter med Platons, men er ikke så filosofisk krævende en tekst. Anledningen til festen er, at en ung fyr, Autolykos, har vundet ynglingerækken i fribrydning ved Athenefesten, og hans beundrer, den rige Kallias, har inviteret Autolykos, hans far og en række andre mænd til fest. Det er i denne tekst, at vi hører om akrobaterne, der laver halsbrækkende numre med sværd og bolde, danser og spiller. Det erotiske element er også fremherskende i denne tekst, men det er mere alsidigt end hos Platon. Til sidst opfører to smukke unge slaver en pantomime, der fortæller myten om Dionysos, der finder kongedatteren Ariadne på Naxos og går i seng med hende. Inden da har Sokrates holdt en tale om *Eros*, hvor han fremhæver gudens besættelse af mennesket som individets mulighed for at blive et bedre menneske. Der er to slags kærlighed: den egoistiske, som kun handler om at få tilfredsstillet sine egne behov, og den anden, den rette kærlighed til et andet menneske, der stræber efter at gøre begge parter til lykkelige mennesker. Kun den sidste gør os bedre og i stand til at realisere det, der er menneskelivets egentlige mål: at leve et lykkeligt liv. Xenofon har altså ikke så

store ambitioner på læserens vegne, men i skildringen af festens forløb er det i denne tekst, man kommer tættest på de symposier, vi finder gengivet på vasemalerierne.

Xenofons *Symposion* (Tegning af Ivar Gjørup).

Petronius' *Satyricon*: Trimalchios' middag

Fra romersk kejsertid findes værket *Satyricon* skrevet af en Petronius, der sandsynligvis var kejser Neros smagsdommer (*arbiter elegantiae*). Værket handler om den lærde Enkolprios og hans to følgesvende, den veluddannede Askyltos og den smukke slave Giton. Disse tre uheldige helte flakker om på må og få i Italien i en form for parodi på Odysseus' og Aeneas' omflakken. Det drivende element i værket er gruppens interne jalousi foranlediget af forholdet til Giton (både Enkolprios og Askyltos er kraftigt tiltrukket af den smukke slave) og omverdenens pres på de tre. Deres guddommelige ærkerival (Odysseus' Poseidon, og Aeneas' Juno) er den romerske frugtbarhedsgud Priapos, der sammen med *Tilfældet* (Tyche/Fortuna) har en altdominerende rolle at spille i de tres skæbne. Enkolprios' og Askyltos' dannelse gør, at de forstår og fortolker alt, de oplever, på baggrund af de litterære værker, der var en del af deres uddannelse (dvs. de store græske forfattere, især Homer og Platon). Som en anden Don Quixote fejltolker de derfor konstant den kontekst, de indgår i, og forventer, at omverdenen reagerer ligesom personerne i f.eks. *Odysseen* eller *Symposion*.

Romersk banket afbildet på et vægmaleri i Pompeji.

Desværre er *Satyricon* ikke nået frem til os i sin helhed, vi har derfor kun tre længere uddrag samt et hav af mindre citater på én til to linjer at udtale os på baggrund af. Det længste og mest sammenhængende uddrag af romanen er ”Trimalchios middagsselskab” (*cena Trimalchionis*), hvor vi kommer til ”fest” hos den stenrige eksslave Trimalchio. En *cena* var hovedmåltidet i den romerske kultur og var et af de sociale højdepunkter. Ligesom ved det græske symposion lå man ned i et *triclinium*, der var indrettet til formålet med tre sofarækker. Den lærde læser og ikke mindst vores veluddannede hovedpersoner forventer et middagsselskab med byens bedsteborgere og en diskussion/samtale på et højt intellektuelt plan ligesom i Platons *Symposion*. Det, vi og de får, er en selvhævdende vært på grænsen til det flabede og en diskussion/samtale om meget jordnære ting som vigtigheden af kornforsyningen, fejlцитeringer af *Iliaden* og *Odysseen*, ægteskabelige skærmydsler og afslutningsvis en overvejelse over den rette udformning af Trimalchios gravmonument. Vi er med andre ord vidne til Platons *Symposion* vendt på hovedet. Hos Trimalchio bliver der spist og drukket, alt hvad remmer og tøj kan holde, emnet til diskussion har mere med tilfredsstillelse af kropslige behov at gøre end med sjælens overvindelse af disse, det er således også den kødelige fascination ved en slavedreng, der får hustru og husbond til at fare i totterne på hinanden, og afslutningsvis bliver middagen afbrudt af Trimalchios ”bedemand” i stedet for den unge lidt for fulde Alkibiades i *Symposion*. *Cena Trimalchionis* er således en næsten perfid skildring af de nyrige i det romerske samfund og en bevidst antitese til Platons *Symposion*. Man forstår således godt, hvordan værket kunne inspirere senere satirikere, samt hvorfor F. Scott Fitzgerald indleder kapitel 7 af *The Great Gatsby* med ”It was when curiosity about Gatsby was at its highs that the lights in his house failed to go on one Saturday night – and, as obscurely as it had begun, his career as Trimalchio was over. ...”

En scene fra instruktøren Federico Fellinis film *Satyricon* fra 1969.

Kierkegaard og *In Vino Veritas*

Søren Kierkegaard er en kender og elsker af klassisk græsk filosofi og litteratur. Hans viden spænder vidt, og mange af de antikke græske værker stod velplaceret i hans bibliotek både i oversættelse og på originalsprog, for Kierkegaard læste ubesværet både latin og græsk.

Den græske tænker, der især har interesseret Søren Kierkegaard, er Platon og hans lærer Sokrates. I Kierkegaards første egentlige værk, *Om Begrebet Ironi* fra 1841, spiller Sokrates en afgørende rolle, og det bliver han ved med at gøre gennem hele forfatterskabet. Det er særligt Sokrates' *maientik*, hans 'jordemodermetode', der har Kierkegaards bevågenhed. 'Jordemoderkunsten' går ud på, at man gennem en række spørgsmål får den, med hvem man taler, til selv at 'føde' svaret på det problem, man taler om, hvorfor der bliver tale om en form for hjælp til selvhjælp, der sætter det enkelte menneske i stand til selv at tage ejerskab over sine anskuelser.

Det er også Sokrates' tale og hans gengivelse af den vise kvinde Diotimas svar, Kierkegaard er mest optaget af, når det gælder Platons *Symposion*. Kierkegaard refererer til *Symposion* mange steder i forfatterskabet. Både i den omtalte *Om Begrebet Ironi*, men også i *Afsluttende uvidenskabeligt Efterskrift* fra 1846, hvor han fremhæver, at Platons beskrivelse af *eros* er en meget præcis beskrivelse af den eksistentielle stræben, Kierkegaard mener, ligger iboende i mennesket og viser sig i skikkelse af dets lidenskab. Også i *Kjerlighedens Gjerninger* fra 1847 henvises til *Symposion*, og her tilslutter Kierkegaard sig Diotimas mytologiske tale om Eros som barn af Udvej og Armod, og slutter deraf, at kærligheden må forstås som en dobbeltrettet trang, der både hviler på rigdom og fattigdom, længsel og overskud. Kærlighed er derfor både en trang til at elske og en trang til at blive elsket.

I *Stadier paa Livets Vei* fra 1845 og den tekst, der indleder bogen og bærer titlen *In Vino Veritas*, kreerer Kierkegaard sit eget *Symposion* under stærk indflydelse fra Platon, men samtidig er der tale om en humoristisk gendigtning. Det gæstebud, der fortælles om i *In Vino Veritas*, finder sted i Grib Skov en sommeraften i juli måned. Der er 6 deltagere. Eller i virkeligheden kun fem, for den 6. deltager er til stede uden egentlig at være til stede. Det er fortælleren William Afham, der som en flue på væggen ser

og hører det hele og nu genfortæller sin erindring om gæstebuddet i Grib Skov til os læsere, ganske som også Platons *Symposion* genfortælles af en, der ikke selv var til stede, men blot videregiver en andens erindring.

Deltagerne ved Kierkegaards gæstebud er Johannes Forføreren. Victor Eremita, 'den sejrende eneboer'. Constantin Constantius, 'ham, der står fast'. Samt en person, der blot kaldes 'Det unge Menneske', og en Modehandler.

Disse fem er samlet til et overdådigt gæstebud, hvor mad og især vin flyder rigeligt, og på et tidspunkt anmoder Constantin Constantius dem alle om at holde en tale, der priser kærligheden mellem mand og kvinde. Og han understreger, at ingen må tale, før han føler vinens magt, dog kun i så tilpas grad, at han stadig kan tale uden at snøvle! Som sagt så gjort. De taler hver især på deres måde: Det unge menneske taler om forelskelsen, men da han aldrig selv har været forelsket, bliver det til et rent komisk foredrag, hvor han frabeder sig nogen sinde at blive forelsket. Constantin Constantius taler mest om kvinden, som han ikke har meget tilovers for og kalder "Spas". Victor Eremita fortsætter i samme dur og indleder med at takke guderne for, at han er blevet en mand og ikke en kvinde! Efter ham taler Modehandleren. Også hans tale bliver til en komisk fremstilling af kvinden, hvis højeste ideal er at være med på moden! Til slut taler Johannes Forføreren. Han skaber i lighed med Aristofanes ved Platons *Symposion* en myte, hvis pointe er, at kvinden er blevet skabt af guderne som lokkemad for manden. Ifølge Johannes Forføreren, der som navnet antyder ikke selv er ægtemand, men erotikker, var gudernes tanke, at kvinden ved sin dejlighed skulle lokke manden til at indgå ægteskab for derved at afholde ham fra store filosofiske og litterære sysler, men i stedet opsluge ham i den hjemlige trummerum og gøre ham til et velafrettet borgerdyr.

Portræt af Søren Kierkegaard (1813-1855)

Dionysos – vinens gud

Når græske mænd mødtes til symposion for at drikke sig fulde i vin, var guden Dionysos med som gæst. Dionysos, eller *Bacchus*, som romerne kaldte ham, var gud for vin og den rus eller ekstase, som vinen fremkalder.

Amfora med maske, som forestiller vinguden Dionysos. På begge sider af masken ses store ondtåfværgende øjne, c. 530 f.Kr. (Antiksamlingen, Nationalmuseet)

En af myterne om Dionysos fortæller, at han blev født ud af låret på Zeus og opdraget af nymfer og satyrer til at lære mennesker at dyrke og drikke vin.

Dionysos ses ofte afbildet i selskab med satyrer. Satyrer var små festglade, gedeagtige mænd med hale og oprejst lem. De afbildes ofte i vasemalerier side om side med Dionysos. Sammen med hans kvindelige tilbedere, *mænaderne*, udgjorde de den gruppe eller *thiasos*, der ifølge myterne rejste festende rundt i verden med Dionysos for at sprede det glade budskab og opfordre folk til at drikke vin og tilbede guden.

Ikke alle var dog lige begejstrede for den vilde gud. Da det især var byens kvinder, som han lokkede ud i bjergene for at drikke og danse og det, der var værre, var flere mænd ikke så overraskende noget skeptiske og forsøgte at lukke festen. I Euripides' berømte tragedie *Bacchanterne* fortælles, hvordan kong Pentheus af Theben uden held forsøgte at stoppe Dionysos og hans mænader. Som straf gjorde Dionysos ham vanvittig og lod ham iklædt dametøj blive flået i stykker af sin egen mor og sine mostre, der alle havde givet sig hen til vinguden.

Fester for Dionysos

Ifølge Euripides foregik ritualerne for Dionysos ude i naturen og involverede fløjter og trommer, fakler og dans, råb og skrig, udklædte mænd og kvinder i ekstase, og ikke mindst indtagelse af rigelige mængder vin og rått offerkød af tyr eller ged. Ligesom i den kristne nadver fik man ved at spise og drikke guden del i ham.

I Athen blev Dionysos dyrket årligt ved en række store fester, der bl.a. havde karnevalsagtige optog med kæmpe fallosfigurer og dans i gaderne på programmet. En af festerne, De Store Dionysier, dannede rammen om en konkurrence, hvor forskellige forfattere dystede om at skrive de bedste teaterstykker om guder og helte.

En digter, en fløjtespiller og et kor af mænd omkring en majstang opfører en dithyrambe ved forårsfesten for Dionysos, Anthesteria. Kratér lavet i Athen c. 430-400 f.Kr. (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Vinguden blev også dyrket under mere private former i hemmelige foreninger og loger. De tilbød indvielse i mysterierne knyttet til Dionysos. Et af højdepunkterne var fremvisningen af den hellige fallos, der blev frembåret i en kurv under et klæde. I Rom afholdtes såkaldte bacchanalier, hvor det åbenbart gik så lystigt for sig, at myndighederne på et tidspunkt valgte at forbyde dem (den såkaldte Bacchanalie-affære i 186 f.Kr.).

Vægmaleri fra Mysterievillaen i Pompeji. Scenen afbilder øjeblikket, inden den store fallos afsløres under klædet.

Religiøs druk?

Det er fristende at trække på smilebåndet og blot se tilbedelsen af Dionysos som en undskyldning for druk og hor, men for deltagerne var der mere på spil. Dyrkelsen af Dionysos var udtryk for en religiøs længsel efter en direkte oplevelse af det guddommelige. Ved at sprænge dagligdagens rammer og opføre sig grænseoverskridende søgte Dionysos' tilhængere tilbage til en mere oprindelig naturtilstand. Tilbage til en tilstand, før de olympiske guder med Zeus i spidsen tog magten med deres mandsdominerede bystater og deres love og regler. Tilbage til en mytisk guldalder, hvor grænserne mellem menneske og gud endnu ikke var defineret, og hvor livet ikke var bundet af civilisationens systemer og normer.

Munter satyr placeret under hanken på et stort græsk vinkar fra c. 570 f.Kr. (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Det apollinske og det dionysiske

Det apollinske og det dionysiske er navnet på to strømninger eller livsindstillinger, der ifølge den tyske filosof Friedrich Nietzsche (1844-1900) eksisterede i det antikke Grækenland, og som udsprang af dyrkelsen af de to guder Apollon og Dionysos.

Apollon har i den græske mytologi flere funktioner. I denne forbindelse tænkes der på Apollon som gud for moral, dvs. menneskets måde at leve på i tilværelsen. Gennem hundredvis af år søgte grækerne Apollons råd ved at henvende sig til Pythia, oraklet i Delfi, der ansås for at formidle Apollons indstilling. Principperne for den livsindstilling, som Apollon stod for, fandtes i to berømte indskrifter på Apollontemplet i Delfi. Den ene indskrift lød: *Kend dig selv*, og den anden: *Intet til overmål*. Med den første mentes, at mennesket skulle kende sig selv som menneske, vide at det kun var et menneske, ikke en gud, men et dødeligt væsen. Med den anden indskrift mentes, at man ikke skulle tro, at man som menneske kunne konkurrere med guderne i lykke eller medgang. Kun guderne er evigt lykkelige, et menneskeliv derimod skal være blandet med lykke og ulykke. "Det guddommelige er fyldt med misundelse," skriver den græske historiker Herodot. Hvis mennesket kommer for tæt på guderne, begår det hybris og straffes af Apollon med nemesis. Denne apollinske indstilling står derfor for menneskets mådeholdenhed (*sofrosyne*) og mennesket regelrette underordning og begrænsning i tilværelsen.

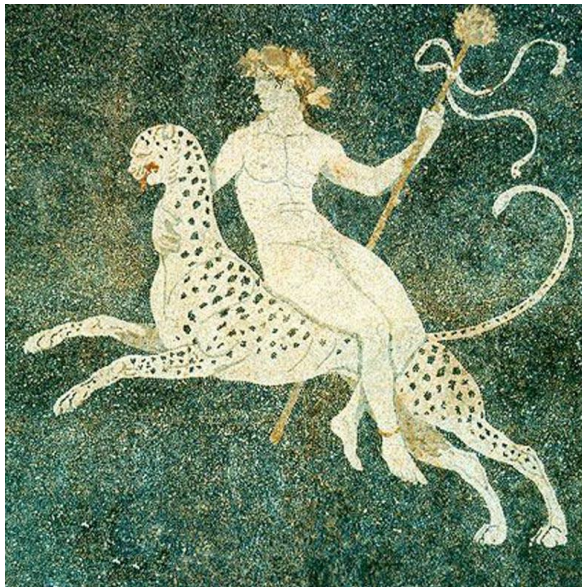
Dionysos er Apollons modsætning. Dionysos er vingud, frugtbarhedsgud og naturgud. Grækerne dyrkede bl.a. Dionysos ved afholdelsen af vilde, natlige orgier ude i skovene, hvor alle hævninger blev smidt til dans, musik, druk, fakler og mystiske ritualer, bl.a. bestående af indfangelsen af vilde dyr, der blev flået og spist rå. Under gudsdyrkelsen kom mennesket ud af sig selv (*ekstasis*: træde ud), og ved indtagelsen af vin og dyrekød kom guden ind i mennesket (*enthusiasm*: ind i sindet), og menneske og gud blev ét. Dionysos står i denne forbindelse for det stik modsatte af Apollon: menneskets ubegrænsede og ukontrollerede muligheder i tilværelsen, den kaotiske livsudfoldelse, som ingen kan styre, modsat Apollons ordnede univers.

(tv) To mænader i ekstatiske dans med guden Dionysos. Vinkar lavet i Athen c. 500-470 f.Kr. (Antiksamlingen, Nationalmuseet). (th) Apollon med en lyre ved et palmetræ. Myten fortæller, at Apollon blev født under et palmetræ på øen Delos. Olieflaske lavet i Athen, c. 460-450 f.Kr. (Metropolitan Museum of Art).

Dionysos i kunsten

Dionysos og hans følge af satyrer og mænader hører til et af de mest almindeligt forekommende motiver i græsk vasemaleri, hvor han optræder første gang fra omkring midten af 500-tallet f.Kr. Ligesom de andre guder blev han fremstillet med attributter, som han kunne kendes på, såsom vindruer, leoparder, efeu, drikkehorn eller en særlig type drikkeskål, en kantharos. I efter-antikken og nyere tid har Dionysos, som et symbol på vildskab, lyst og det utæmmede, appelleret til en bred vifte af kunstnere, såsom Michelangelo (1475-1564) og Caravaggio (1571-1610).

På en amfora (tv) fra ca. 530 f.Kr. mødes guden af to af sine kvindelige tilbedere (mænader), der bærer på et leopardskind og efeuranker. Selv har han et vinbæger i hånden. En mosaik (th) fra 400-tallet viser ham ridende på en leopard, nøgen og ungdommelig, med en efeukrans i håret.

På Michelangelos renæssanceskulptur *Bacchus* (tv) ses guden stående beruset med vinbæger, mens en drillende satyr spiser af vindruerne i hans venstre hånd. Statuens positur kan minde om Michelangelos berømte statue af David. I et barokmaleri af Caravaggio (th) læner guden sig tilbage, ung og følsom at se på, og byder beskueren på et glas vin. Han udstråler en sorgløs tilværelse, hvor vi kan gøre ham selskab.

Symposion-udstyr

Ved de græske symposier spiste de inviterede først mad, og efterfølgende drak de vin. Både fisk, kød, brød og diverse tilbehør i form af saucer og grøntsager skulle naturligvis være af bedste kvalitet. Alt blev serveret på smukt service; hos de allerrigeste er servicet af sølv, mens de fleste bruger smukt bemalet keramik – det vi kalder 'græske vaser'. Til et symposion hørte et helt sæt af forskellige vasetyper: Vin (opbevaret i en *amfora*) og vand (opbevaret i en *hydria*) blev først blandet i en vinbowl (*kratér*). Herfra fyldte man en vinkande (*oinochoe*), der blev brugt til at skænke vin op i deltagernes drikkeskåle (*kylix* eller *kantharos*). Vaserne var bemalede med mytologiske, erotiske eller humoristiske motiver, der skulle bidrage til stemningen. Mange motiver forestiller lystige symposier i fuld gang.

I modsætning til de møbler – kliner og borde – som blev anvendt ved det græske symposion, typisk lavet af træ og dermed forgængeligt materiale, er de brændte lerkar en velbevaret kilde til det græske symposion.

Vaseformer

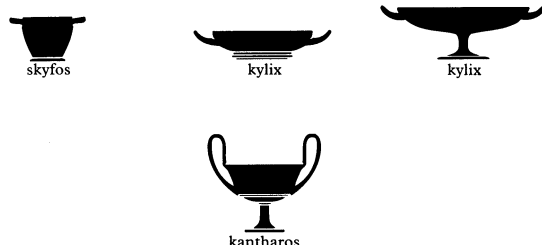
De græske pottemagere fremstillede mange forskellige vaseformer. Flere kar indgik i symposier, mens andre blev anvendt som parfumeflasker (arybal, lekyth og alabastron), som æsker til eksempelvis smykker (pyxis), eller til begravelser og bryllupper (loutrofor og lebes gamikos).

Et symposion-service med kar til blanding af vin og vand (kratér og dinos), amforaen til opbevaring af vin i midten, og drikkekopperne i forgrunden (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Drikkeskåle

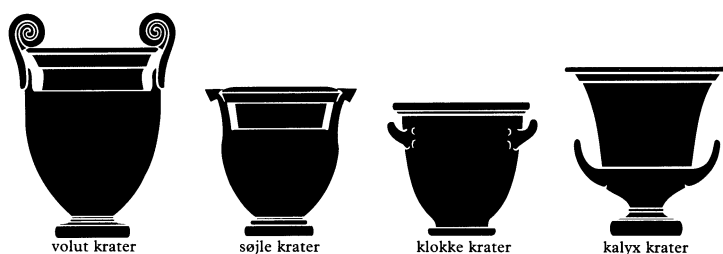
En *kylix* er en drikkekop, og ordet betyder netop 'kop' på græsk. Formen minder mest af alt om en skål, men i antikkens Grækenland blev den anvendt som drikkekar til vin ved aristokratiets symposier. Man anvendte også andre typer af drikkeskåle, de kendes ved navnene *skyfos* og *kantharos*.

Kratér

Den store vinbowle, *kratéren*, var fast inventar ved de græske symposier. I vinbowlen blandede man vin og vand – vinen blev nemlig ikke drukket rent, som vi foretrækker det i dag. Når vinen var blandet, blev den hældt over i drikkekopperne ved hjælp af en lille øse eller en lille kande, en såkaldt *oinochoe*.

Navnet *kratér* kommer af det græske udsagnsord 'keranyymi', som betyder 'at blande'. Og ordet vulkankrater eller månekrater stammer netop fra denne græske vaseform og henviser til ligheden mellem vasens skålformede fordybning og vulkanens mund.

Der findes forskellige typer og størrelser på kratérer, som alle havde den samme funktion. De kendes under betegnelserne volut-kratér, kalyx-kratér, klokke-kratér og søjle-kratér. Typen afhænger af hankenes og beholderens form.

Amfora

En amfora er en beholder, som blev brugt til opbevaring af føde- og drikkevarer. I den opbevarede man hovedsageligt den ublandede vin, som senere skulle hældes op i blandingskarret, *kratéret*, og fortyndes med vand. De fleste amforaer var en del af hjemmets bordservice, og var de derfor ofte dekoreret med forskellige motiver.

På denne amfora ses en ung mand på markedet i færd med at købe en stor amfora hos en pottemager, måske han er på vej til symposion (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

En anden gruppe amforaer lavet i Athen er dem, vi kender under betegnelsen 'panathenæiske amforaer'. Fyldt med den fineste olivenolie blev de anvendt som præmier ved de panathenæiske sportslege, som blev afholdt i Athen hvert fjerde år fra 566 f.Kr. De er altid dekoreret med byens beskytter, gudinden Athene, på den ene side, og på den anden ses en afbildning af den sportsdisciplin, som vassen blev vundet i.

Panathenæiske amforaer (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Hydria

En hydria er, som navnet indikerer, en beholder til vand. Sådanne vandkrukker genkendes på de tre hanke, to vandrette på siden og en lodret bagpå. De vandrette var praktiske, når kvinderne skulle bære karret fra brøndhuset og hjem, mens den lodrette anvendtes, når vandet skulle hældes ud af karret.

Disse vandkrukker blev dekoreret med forskellige motiver. Flere scener er hentet fra de græske myter, mens andre afbilder hverdagsscener. Vassen herunder viser kvinder, der henter vand i brøndhuset med

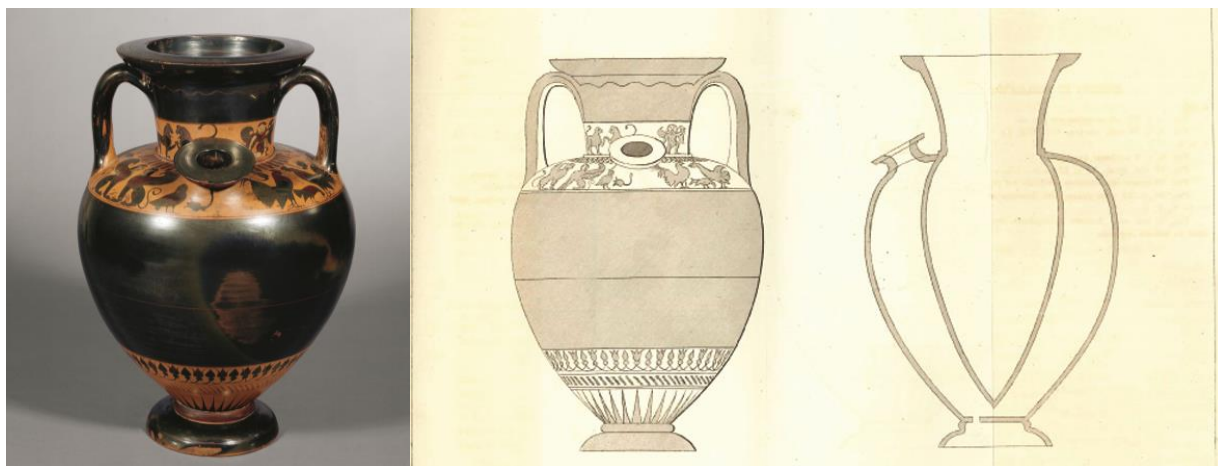
en hydria på hovedet. Brøndhuset er et anlæg, hvor naturlige kildeudspring kanaliseres hen i et lille hus. Nogle mænd bruger derimod lejligheden til at vaske sig i det rindende vand. Ved de græske symposier indeholdt hydriaen det vand, som man fortyndede vinen med i de store blandingskar, *kratérene*.

Unge kvinder henter vand ved byens kildehus, måske til en religiøs fest. Indenfor ses badende mænd. Hydria lavet i Athen c. 540-520 f.Kr. (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Psyktér

En *psyktér* er en vinkøler, og ordet betyder netop køler på græsk. Beholderen var inddelt i to rum, som var adskilt af en indre membran. Vinen blev hældt ned i det inderste rum, mens det yderste blev fyldt med koldt vand. På den måde kunne man holde vinen kølig på en varm sommeraften.

Psyktér (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Psyktérer kan have forskellige former. (tv) Her ses en psykter med nogle lystige satyrer, som muntre sig med drikkekopper og vin (British Museum). (th) Den lille kande viser derimod en dreng, som bærer på en psykter og en hydria, måske på vej til et symposion (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Oinochoe

Oinochoen er en kande, hvis munding er formet som en trekløver. Navnet oinochoe henviser til vasens funktion og betyder på græsk 'vin-hælder'. Kanden blev anvendt til at skænke vinen med ved et symposion.

Græske vinkander (Antiksamlingen, Nationalmuseet).

Banketten i Middelhavsområdet

I Middelhavsområdet er banketterne kendt fra de fleste kulturer. Ved banketterne spiste og drak ligestillede personer, de kunne enten ligge på kliner eller sidde på troner og stole. Særligt elitens banketter er overleverede til os i dag enten som arkæologisk materiale eller som litterære værker. At spise sammen med ligestillede var for eliten vigtigt af flere årsager: De velstillede dannede og vedligeholdte alliancer og viste de inviterede, hvor magtfulde og rige deres familier var, og så var banketterne ofte en rituel praksis – for både levende og døde.

Fra Assyrien ses eksempelvis kong Assurbanipal og hans dronning til banket i en kongelig have. Kongen ligger på en kline, og hans dronning sidder, mens tjenere vifter med vifter for at køle regentparret og holde insekter væk fra deres kopper, som er fyldt med rituel vin.

”The Garden Party” assyriske relief fra kong Assurbanipals palads i Nineveh, c. 645 f.Kr. (British Museum).

Også fønikerne og grækerne er kendt for at afholde banketter. Og i 700-tallet f.Kr. øges deres kontakt til andre Middelhavskulturer som etruskerne. Grækerne og fønikerne rejste til etruskernes kyster som handelsmænd, de var særligt interesserede i metallerne, som Etrurien var rigt på. De rejste dog ikke kun med handelsvarer, for de bragte også nye skikke med sig – eksempelvis banketten. Etruskerne kunne enten ligge ned eller sidde op ved banketterne. Og i modsætning til i Grækenland deltog kvinderne.

I Etrurien har arkæologerne kunnet spore banketterne i de levendes verden både i paladserne og beboelsesområderne. Men det er typisk i elitens grave, at banketten er særlig synlig. Her ses store mængder af service på borde og på vasestativer. Og rigt dekorerede vægmalerier af banketter udsmykker elitens kammergrave. I langt de fleste tilfælde skal vi forestille os, at karrene har været fyldt med rituel mad og drikkevarer til livet efter døden. I etruskiske grave er der fundet rester af dyrekogler, fisk, figner, æbler, druer, nødder, æg, honning, vin og meget andet.

Etruskisk banketscene. Vægmaleri fra den såkaldte "Leopard-grav", en kammergrav fundet i Tarquinia nord for Rom. Graven dateres til c. 480-450 f.Kr.

Romerne overtog banket-skikken fra etruskerne. Fra Pompeji viser vægmalerier de romerske banketter, og husene indeholder spisestuer, *triclinier*, hvor romerne lå på kliner og spiste. Gulv-mosaikkerne fra *triclinierne* viser i flere tilfælde mad og madrester, som netop relaterer sig til rummets brug.

Romersk mosaik og vægmaleri med afbildning af mad.

Romerne tog deres banketudstyr med sig, når de f.eks. rejste for at erobre og underlægge sig nye områder. Flere begravelser i Danmark indeholder netop kar af bronze og glas fra Romerriget, hvilket tyder på en kontakt mellem danske fyrster og den romerske verden.

På Falster blev en lille *silen* af bronze fundet i 2010. Bronzefiguren har oprindeligt dekoreret en romersk kline og er blevet bragt til Danmark i den periode, som betegnes romersk jernalder (fra c. 1 e.Kr. – 400 e.Kr.).

Romersk bronzesilen fundet på Falster (Nationalmuseet).

Græsk symposion-udstyr fundet i Italien

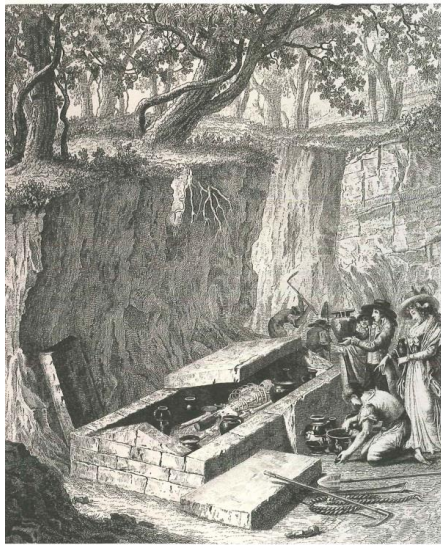
De græske vaser er det bedst bevarede arkæologiske materiale til det græske symposion. Ethvert museum med samlinger fra antikkens Grækenland vil typisk indeholde talrige eksempler på alt fra vinbowler, drikkekopper og amforaer. Etruskerne havde en forkærlighed for de figurdekorerede græske vaser, som blev transporteret i stor mængde på skibe – side om side med andre handelsvarer – fra Grækenland til Italien. De græske symposion-vaser blev her anvendt som udstyr i den etruskiske banket. De græske vaser i Etrurien kendes især fra deres anvendelse som gravgaver i de ofte rigt udstyrede kammergrave. At Etrurien var et godt marked for pottemagerværkstederne i Athen understreges i talrige eksempler, hvor pottemagerne kopierede formerne på de etruskiske vaser i forsøget på at imødekomme særlige ønsker eller behov fra de etruskiske kunder.

I Athen påbød en række love, som et led i demokratiseringsprocessen, at grave ikke måtte indeholde store mængder af værdifulde gravgaver og symposion-udstyr. I Athen er symposion-udstyr derfor hovedsageligt fundet i huse og på offentlige pladser, hvor det har været brugt, ødelagt og efterladt. Det betyder, at man fra Athen ikke har den samme overflod af velbevarede græske vaser som fra Italien, hvor vaserne har kunnet stå uberørt, fra de blev nedlagt i gravene, og indtil de blev fundet igen mere end 2000 år senere.

(tv) Amfora lavet i Athen c. 550-530 f.Kr. til det etruskiske marked. (th) Etruskisk bucchero vase af samme type (British Museum).

I sidste halvdel af 17- og starten af 1800-tallet i den periode, som i kunst og arkitektur stilistisk kendetegnes ved nyklassicismen, bliver græske vaser et populært samlereobjekt blandt den europæiske kulturelite. Italien var et populært rejsemål for de såkaldte 'dannelsesrejser' i perioden, en interesse, som blomstrede ud af populære værker, såsom Johann Joachim Winckelmanns (1717-1768) bog *Geschichte der Kunst des Alterthums*/ *Antikkens Historie* fra 1764. Med dette værk blev Winckelmann sidenhen kendt som grundlægger af kunsthistorien. En af de helt centrale personligheder i den spirende interesse for indsamlingen af græske vaser var den britiske adelsmand Sir William Hamilton (1731-1803), som opkøbte vaser fra de mange antikvitetshandlere i Napoli-området i slutningen af 1700-tallet. Udtømningen af grave, hvor de velbevarede vaser, guld, sølv og andre værdifulde genstande blev fjernet med henblik på at blive solgt videre til antikvitsforhandlere og samlere, er et almindeligt forekommende fænomen på den tid.

Sir William Hamilton assisterer åbningen af en grav i Nola (tv), c. 1790 (British Museum, London).
Antikshop i Napoli (th), c. 1798 (ukendt kunstner, privatsamling Rom).

Den danske Kong Christian 8.s interesse for antikken er en af grundene til, at Nationalmuseet har Nordeuropas største samling af græske vaser. Som prins foretog han en dannelsesrejse til Italien (1819-1821) sammen med sin hustru prinsesse Caroline Mathilde. Det var under den tur, hans interesse for græske vaser blev vakt, og i hans dagbøger beretter han bl.a., hvorledes han deltog i åbningen af flere rige grave i Nola og Cumae syd for Napoli. Inden sin hjemrejse erhvervede han en stor vasesamling fra den tidligere biskop af Tarent, Giuseppe Capece Latro, som sammen med senere erhvervelser udgjorde hans eget private *Vasecabinet*.

Kong Christian 8. i sit arbejdsværelse på Amalienborg. Gennem den åbne dør ser man ind i kongens arkæologiske samling (Litografi efter tegning af A. Juhl).

Ord- og begrebsforklaring

Agápe: græsk betegnelse for den uselviske kærlighed, som f.eks. kærligheden til sine børn, en ægtefælle eller en god ven.

Alabastron: en salveflaske.

Amfóra: en stor beholder beregnet til opbevaring af eksempelvis vin eller olie.

Andrôn: et særligt rum i de græske huse, herreværelset, som blev anvendt til eksempelvis afholdelsen af et symposion.

Arybal: lille flaske anvendt til parfumerede olier.

Aulos: en fløjte.

Bacchanter: de kvindelige tilbedere af guden Dionysos (Bacchus).

Bacchus: det romerske navn for guden Dionysos.

Banket: en rituel middag, hvor man lå på en kline eller sad på en trone eller stol. Banketter er velkendte blandt eliten i de fleste Middelhavskulturer i Oldtiden.

Cena: den romerske betegnelse for et større måltid, en middag.

Dinos: et blandingskar til vin og vand.

Ekstasis: at 'træde ud' af sig selv. Betegnelse som anvendes for mennesker, der giver sig hen i dyrkelsen af en Gud.

Enthusiame: 'ind i sindet'. Betegnelse for hvordan menneske og Gud bliver ét gennem indtagelsen af vin og dyrekød.

Eros: den græske kærlighedsgudinde. Ordet eros anvendes også i græsk ideologi som en betegnelse for den sanselige kærlighed, for lyst og som den kraft, der får verden til at hænge sammen og producere nye væsener.

Fallos: en erigeret penis.

Grifos: en gådeleg kendt fra det græske symposion.

Hetære: kvindelig prostitueret.

Hybris: synd og hovmod. At begå hybris var i den græske verden den største synd, straffen var *nemesis*.

Hydria: en kande med tre hanke beregnet til at transportere og opbevare vand.

Kantharos: en særlig type drikkeskål med høje vertikale hanke. Ses ofte i fremstillinger af guden Dionysos.

Kentaur: fabeldyr der har menneske-overkrop og -hoved, men hestekrop.

Kline: en høj seng eller briks, hvorpå man lå henslængt under et symposion.

Korybanter: dansere i ekstase, som følger gudinden Den store Mor. Altså mennesker, som giver slip på sig selv og lader sig føre af en overordnet kraft.

Kottabos: en drikkeleg særlig kendt fra det græske symposion i det 5. og 4. årh. f.Kr.

Kratér: en vinbowl anvendt til blandingen af vin og vand.

Kylix: en drikkeskål.

Lebes gamikos: en bryllupsvase. Denne vase blev formentlig anvendt til opbevaring af vand, som blev anvendt ved et ceremonielt bad for brudeparret.

Lekyth: olieflaske anvendt til kropspleje og rituelle formål.

Loutrofor: en særlig vaseform som blev anvendt ved bryllupsceremoniernes rituelle bad, som beholder for vand hentet fra en hellig kilde. Loutroforer blev også anvendt som gravgaver for yngre mænd og kvinder. Her symboliserer de, at den afdøde var ugift.

Maientik: den såkaldte 'jordemodermetode', som man forbinder med filosoffen Sokrates.

'Jordemodermetoden' går ud på, at man gennem en række spørgsmål får den, med hvem man taler, til selv at 'føde' svaret på det problem, man taler om, hvorfor der bliver tale om en form for hjælp til selvhjælp, der sætter det enkelte menneske i stand til selv at tage ejerskab over sine anskuelser.

Marsyas: en satyr, som er et fabeldyr med hestehale, hesteører og -bagben, men med en menneskekrop.

Mænade: de ophidsede, vilde kvinder som hørte til i guden Dionysos' følge.

Nemesis: i den græske begrebsverden gudernes straf eller hævn over den, som begår hybris.

Nyklassicisme: stilretning i arkitektur og kunst som tager udgangspunkt i antikke græske og romerske forbilleder. Nyklassicismen opstår omkring midten af 1700-tallet og fortsætter langt op i 1800-tallet.

Oinochoe: en kande anvendt til servering af vin.

Panhellenisme: betegner i oldtidens Grækenland et etnisk og kulturelt fællesskab mellem alle grækere (hellenere).

Philia: betegnelsen for den kærlighed, man føler for en ligestillet person, for et familiemedlem eller en ven.

Pyktér: en særlig vaseform anvendt til nedkøling af vin.

Satyr: fabelvæsen i menneskeskikkelse med hesteben og hale. De er kendt for deres seksuelle vellystighed og ses ofte i Dionysos' følge sammen med mænader.

Silen: en gammel satyr.

Sofrosyne: mådeholdenhed. Betegner menneskets regelrette underordning og begrænsning i tilværelsen.

Storgé: betegnelse for den kærlighed, som forældre og børn kan føle for hinanden.

Symposiarch: den valgte leder af et symposion, en slags toastmaster.

Symposion: græsk betegnelse for et drikkegilde. Ordet betyder *sam-driking*.

Thiasos: en samling af mennesker, der deltager i dyrkelsen af en bestemt kult. Betegnelsen anvendes eksempelvis i Dionysos-kulten for hans følge af mænader og satyrer.

Triclinium: betegnelse for det rum, som i det romerske hus blev anvendt til spisning. Det har fået sit navn efter indretningen, hvor de tre klinder blev placeret i en hesteskoform langs tre af rummets sider.

Litteratur

Biagio, Conte Gian 1996

The Hidden Author, Berkley.

Dover, K.J. 1989

Greek Homosexuality, Harvard University Press.

Hägg, Thomas 1980

Den Antika Romanen, Uppsala.

Lund, Erik *et al.* 2001 (3. udg.), *De Europæiske Idées Historie*, Gyldendal.

Lund, John & Rasmussen, Bodil Bundgaard 1994

Antiksamlingen. Grækere, Etruskere, Romere, København.

Mejer, Jørgen & Tortzen. Chr. Gorm 2000

Kend Dig Selv. Et Platonudvalg, Gyldendal.

Nielsen, Kai Aalbæk 1999

Kærlighed i Antikken, Gyldendal.

Pentz, Peter 2014

En Romersk Drukkenbolt på Falster, *Sfinx* 37, 162-165.

Rasmussen, Bodil Bundgaard (red.) 1999, *Christian VIII & Nationalmuseet. Antikker, Monter, Medailler*, Nationalmuseet.

Tortzen, Chr. Gorm 1994

'Xenofons symposion' – introduktion til en glemt tekst, *Klassikerforeningens Meddelelser* 152, 43-56.

Kildetekster

Hesiod, *Theogonien*, ved Lene Andersen, *Klassikerforeningens Kildebæfter*, 1999, 2.ed.

Petronius, *Satyricon*, oversat af Harald Voetmann, Gyldendal, 2009.

Platon, *Symposion*, oversat af Rasmus Sevelsted og Chr. Gorm Tortzen, *Platons Samlede Værker i ny oversættelse* II, Gyldendal, 2010.

Xenofon, *Symposion*, oversat af Chr. Gorm Tortzen, Pantheon, 1994.

Online ressourcer:

Beazley archive (<http://www.beazley.ox.ac.uk/pottery/>)

British Museum (http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/search.aspx)

Metropolitan Museum (<http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online>)

Nationalmuseet Samlinger Online (<http://samlinger.natmus.dk/>)

Perseus Digital Library (<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>)